

Пилипенко В. В.

Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О.Дідоренка

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНІСТИЧНИХ ПАРТІЙ ІРАНУ ПІСЛЯ ІСЛАСМСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Перемога ісламської революції 1979 р. в Ірані стала зразком того, як сформований у результаті переслідувань опозиційних шахському режиму сил політичний вакуум вивів на арену партійного протистояння нетипову, але добре організовану й структуровану силу, – мусульманське духівництво. Згуртувавшись навколо харизматичного лідера – аятоли Хомейні й перетворивши мечеті на релігійно-політичні інститути, прихильники ортодоксального ісламу шіїтського толку не лише створили особливу форму іранського державного устрою, але й запровадили нетипову модель багатопартійності. Прийнятий у 1981 р. Закон про партії й приналежні до нього постанови органів виконавчої влади, надаючи тлумачення партії, як організації, створеної фізичною особою, що розділяє певні ідеали, в ряду причин заборони або припинення її діяльності, називає порушення ісламських норм і основ Ісламської Республіки [1, с. 187]. Отже, виходить, що задекларований дозвіл на створення політичних організацій, відмінних за своєю ідеологією, на практиці може реалізовуватися лише у варіаціях поглядів на вдосконалення основ ісламського правління, а класичний поділ партій в ІРІ є неприйнятним.

Специфіка ситуації навколо іранських комуністів полягає у їх напівлегальному існуванні із зосередженням координуючих центрів за кордоном, при відсутності офіційної заборони на політичну діяльність всередині Ісламської Республіки та при відверто лояльному ставленні влади до спроби поширити свій пропагандистський вплив на іранське суспільство.

Суперечливим є досвід Тегерана у вирішенні проблеми боротьби з відверто прорадянською діяльністю Народної партії Ірану («Туде»), яку

Кремль, починаючи з моменту утворення 1941 р. розглядав в якості провідника радянської/російської політики в Ірані та близькосхідному регіоні загалом.

«Туде», на чолі з генеральним секретарем Н. Кіянурі, підтримуючи ісламську революцію, мала на меті сприяти переорієнтації нового керівництва на співпрацю з Москвою, а тому отримувала значне фінансування з боку СРСР. Саме викриття цього факту у 1983 р. стало вирішальним у прийнятті судової постанови про заборону партії, арешт її лідерів з подальшими публічними виступи із засудженням марксизму-ленінізму та прославленням ісламу. При цьому на будь-які спроби Москви попередити масові арешти тудеїстів Тегеран ігнорував, пояснюючи заборону НПІ вимушеним кроком для встановлення ефективної радянсько-іранської співпраці [2, л. 13].

Розглядаючи Іран в якості стратегічного партнера, СРСР обмежився лише виголошенням ноти протесту до МЗС ІРІ, а на неофіційному рівні продовжував надавати фінансову підтримку тудеїстам, які вимушені були емігрувати за межі Республіки. З числа політичних емігрантів, які осіли в РСФРР, КДБ у 1985 р. сформував диверсійну групу у кількості 10-15 осіб, які перетнули радянсько-іранський кордон з метою відновлення діяльності підпільних партійних відділів [3, л. 3]. Практично всі, з тих хто перетнув кордон, були викриті та ув'язнені. Дана спроба радянської влади відновити діяльність, принаймні нелегально, лояльної до себе політичної сили, призвела до нового витка репресій: у 1988 р. за наказом Хомейні були страчені 38 членів НПІ, більшість з яких складала керівну верхівку партії [4]. Перехід від переслідувань до страт, остаточно вивів «Туде», не без підтримки Росії, в еміграцію. Приміром, лише у 1990 р. Кремль виділив на потреби партії 35 тис. руб. та 5 тис. руб. в іноземній валюті [5, л. 1].

Починаючи з 2001 р. НПІ, так і перебуваючи під забороною, намагається впливати на політичне життя Ірану за допомогою інтернет-ресурсів та створення фракцій релігійних меншин, що дозволено іранським законодавством. Разом з цим, партійні діячі намагаються щораз заявити про свої вимоги під час студентських чи робітничих демонстрацій, провокуючи

керівництво Ірану до посилення політичних репресій й збільшення числа політичних в'язнів [6].

Окрім НПІ, опозицію Тегерану формують Комуністична партія Ірану та Робітнича комуністична партія Ірану. Проте, на відміну від НПІ, щодо КПІ й РКПІ не вдається знайти інформацію стосовно ставлення до них офіційної влади.

Основною відмінністю КПІ й РКПІ є перебування на легальній політичній діяльності. Особливу активність проявляє КПІ, приділяючи увагу захисту прав робітників шляхом презентації проекту створення незалежної організації праці, обговоренні перспектив подальшого виходу з економічної кризи, тощо. При цьому партія позиціонує себе як виключно проіранська, позбавлена будь-яких впливів з боку інших держав, і в першу чергу Росії. Знаковим у даному контексті є звіт Пленуму ЦК Комітету Конгресу КПІ від 27 жовтня 2018 р., де Російська Федерація названа військовою наддержавою, але з низькою економічною базою, що говорить про нівелювання для іранських комуністичних сил ролі Москви у забезпеченні їх функціонування [7].

Таким чином, комуністичні партії Ірану, попри відсутність офіційної заборони на політичну діяльність (виняток становить лише НПІ), діють в умовах жорсткого контролю з боку влади, що зумовлює збільшення кількості політичних в'язнів й демонструє відсутність у державі ключових основ багатопартійності й ідеологічного плюралізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Раванди-Фадаи Л. Политические партии и группировки Ирана. Москва, 2010. 216 с.
2. Ноты, памятные записки, меморандумы МИД ИРИ в Посольство СССР в ИРИ. 1984 г. АВП РФ. Ф. 174. Оп. 68. П. 277. Д. 3. 372 л.
3. О просьбе руководства Народной партии Ирана. 1985 г. РГАНИ. Ф. 89. Оп. 15. Д. 22. 5 л.
4. Краткая история партии ТУДЕ Ирана // Tudeh Party of Iran: официальная страница. 1993. URL: <https://www.tudehpartyiran.org/en/documents/2148->

5. Об оказании содействия Народной партии Ирана и Организации федаинов иранского народа (большинства). 1991. РГАНИ. Ф 89. Оп. 4. Д. 27. 1 л.
6. Интервью с товарищем Али Хавари, первым секретарем ЦК партии Туде Ирана, Юнге Вельтом (Германия) // Tudeh Party of Iran: официальная страница. 2009. URL: <https://www.tudehpartyiran.org/en/documents/2147->
7. Отчет Пленума ЦК Комитета Конгресса КПИ // Communist Party of Iran: официальная страница. 2018. URL: <http://www.cpiran.org/asnad/page38.html>